FRANCE 24-THE OBSERVERS PROGRAMI VE SAHTE HABER

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

Analiz No : 2020 / 39

09.11.2020

Dağlık Karabağ sorunu sebebiyle Azerbaycan ile Ermenistan arasında 27 Eylülde geniş çaplı çatışmaların başlamasından bu yana, sadece Azerbaycanı değil Türkiyeyi de hedef alan bir dizi yanıltıcı veya düpedüz sahte haberin yayınlandığına tanık olduk.[1] Sorunlu içeriğe sahip bu tür haberlerin, özellikle Azerbaycan ile Ermenistan arasında devam eden çatışmalara taraflı bir şekilde yer verdiği gözlemlenen Batılı haber kaynakları arasında yaygın olduğu görülmektedir. Bu haberler, Ermenistanı mağdur olarak (Azerbaycanın uluslararası olarak tanınan topraklarını işgal etmeye devam etmesine rağmen), Azerbaycanı ise saldırgan olarak (askeri operasyonlarını sadece Ermenistanın işgali altındaki topraklarını geri alma kapsamında sınırlandırmasına rağmen) yansıtılmaktadır. Türkiye de Azerbaycana verdiği destek nedeniyle saldırgan olarak yansıtılmaktadır.[2] *France 24un* Turkish ultranationalists storm Armenian neighborhoods in Istanbul (Türk aşırı milliyetçileri, Dağlık Karabağdaki çatışmalar yoğun bir şekilde devam ederken İstanbuldaki Ermeni mahallelerine baskın düzenledi) başlıklı İngilizce haberi, Azerbaycan ve Türkiyeyi kasıtlı veya kasıtsız olarak olumsuz bir şekilde yansıtan bu Batı medyası eğiliminin güncel örneklerinden birini teşkil etmektedir.

Bahsi geçen haberi incelemeden önce, *France 24* ve *The Observers* (Gözlemciler) programından kısaca bahsetmek faydalı olacaktır. *France 24*; Fransızca, İngilizce, Arapça ve İspanyolca dillerinde yayın yapan, Paris merkezli, Fransız devletine ait bir uluslararası haber televizyon ağıdır. *France 24*, İngiliz *BBC World News* ve Alman *Deutsche Wellenin* Fransız eşdeğeridir. *France 24-The Observers* programının ise hem bir internet sitesi hem de uluslararası haberlere odaklanan bir televizyon programı olduğu belirtilmektedir. Programın internet sitesine göre, program; uluslararası güncel olayları görgü tanıkları olan Gözlemcilerin -yani bir olayın merkezinde yer alan kişilerin- ifadelerini kullanarak ele almayı [amaçlamaktadır]. [Gözlemciler programa] Paristeki profesyonel gazetecilerden oluşan [ekibin] doğruladığı ve bağlamsallaştırdığı fotoğrafları ve videoları [göndermektedir].[3] İnternet sitesinde ayrıca şu

belirtilmektedir: [Programın gazetecileri] çevrimiçi olarak yaygın şekilde paylaşılan; ancak sahte, üzerinde oynanmış veya ***bağlamından çıkarılmış olabilecek*** fotoğrafları ve videoları analiz [etmekte ve doğrulamaktadır].[vurgu eklenmiştir]

France 24-The Observersın internet sitesinde 15 Ekimde bölücülük bölümü altında ***Türk aşırı milliyetçileri***, Dağlık Karabağdaki çatışmalar yoğun bir şekilde devam ederken İstanbuldaki ***Ermeni mahallelerine baskın düzenledi*** [vurgu eklenmiştir] başlıklı bir haber yayınlanmıştır.[4] Haber aynı zamanda *France 24ün* Twitter hesabında paylaşılmıştır. Haber 5 Ekimde Twitterda yayınlanan bir videodan alındığı söylenen bir görüntüyü içermektedir. Görüntünün alt başlığında belirtilene göre, bu görüntü İstanbulda büyük bir Ermeni nüfusuna ev sahipliği yapan Kurtuluş Mahallesine saldıran bir grup Türk aşırı milliyetçisini göstermektedir. Haber, arabaların Azeri ve Türk bayraklarıyla kaplandığını ve olayın İstanbulun ana yollarından biri olan Halaskargazi Caddesinde gerçekleştiğini belirtmektedir.

Haberde ayrıca Dağlık Karabağda çıkan çatışmanın ertesi günü, 28 Eylülde, benzer bir konvoyun İstanbuldaki Ermeni Patrikhanesinin bulunduğu başka bir Ermeni mahallesi olan Kumkapıdan geçtiğine ve İstanbulda iki Ermeni kilisesinin Mayıs 2020de tahrip edildiğine değinilmektedir.

Bu haberin üslubuna ve içeriğine yönelik eleştirilere girmeden önce, yanlış anlaşılmaları önlemek adına önemli bir uyarının yapılması gerekmektedir. Herhangi bir ülkenin sıradan insanları veya vatandaşları; geçmişleri, etnik kökenleri veya dinleri ne olursa olsun, kontrolleri dışındaki siyasi veya askeri çatışmalar sebebiyle ***hiçbir şekilde hedef gösterilmemelidir***. Bu, herkesi bağlayan ahlaki bir zorunluluktur.

France 24/The Observers tarafından hazırlanan habere geri dönecek olursak, bu haberin tartışılması gereken birkaç sorunlu yönü bulunmaktadır:

1) Haberin vermek istediği mesajın can alıcı noktası, orijinal İngilizce metindeki storm (söz konusu bağlamda Türkçeye baskın olarak çevrilebilir) kelimesinde gizlidir. Bu haber bağlamında storm kelimesinin İngilizce sözlük anlamı şudur: savunulan bir konuma şiddetli saldırı.[5] Haberin başlığında ve metninde yer alan ifadelere rağmen Halaskargazi Caddesindeki olayla ilgili video izlendiği zaman, gerçekte herhangi bir şiddetli saldırı gerçekleşmediği ortaya çıkmaktadır: yani hiç kimse insanların evlerine veya işyerlerine saldırmamış veya Türkiye Ermenilerine karşı ayrımcı sloganlar atmamıştır. Bu nedenle storm kelimesinin bu bağlamda kullanılması sakıncalıdır. Bu sakıncaya rağmen bu kelimenin haberde kullanılması sansasyonel habercilik anlayışına işaret etmektedir.

2) Araba konvoyunun geçtiği Halaskargazi Caddesini de kapsayan Şişli ilçesinde bulunan Kurtuluş Mahallesinde gerçekten de çok sayıda Türkiye Ermenisi yaşamaktadır. Ancak Şişli ilçesi, 16 milyon nüfusu ile kozmopolit bir mega kent olan İstanbulun en merkezi bölgelerinden biridir. Şişlinin kayıtlı nüfusu yaklaşık 300.000dir, ancak sadece popüler bir yerleşim ve ticaret bölgesi değil, aynı zamanda eğlence mekanları ve turistlere konaklama sağlayan oteller için de önemli bir nokta olduğundan dolayı ilçenin günlük nüfusunun üç milyonu aştığı tahmin edilmektedir.[6]

Ayrıca Halaskargazi Caddesi, İstanbulun trafik akışının ana arterlerinden biridir. Böyle bir mega kentte, Türkiye Ermenilerinin (çoğu İstanbulda yaşamaktadır) nüfusunun yaklaşık 60.000 olduğu düşünüldüğünde, herhangi bir bölgeyi veya mahalleyi Ermeni mahallesi olarak nitelendirmek yanıltıcıdır. Böyle bir bağlamda, haberin yazarları inandırıcı bir kanıt sunmadan konvoyu Türkiye Ermenilerini hedef almış gibi tasvir etmişlerdir.

3) Halaskargazi Caddesi konvoyu bağlamında ultranationalism (aşırı milliyetçilik) kelimesi varsayımlara dayalı olarak ve bu kelimenin anlamı düşünülmeden kullanılmıştır. Ultranationalism, İngilizcede bir ulusa ***radikal*** sadakat ve bağlılık: aşırı milliyetçilik[vurgu eklenmiştir][7] veya bir devletin veya halkın çıkarlarını diğer herkesin üstünde olacak şekilde destekleyen aşırı milliyetçilik[8] anlamına gelmektedir. Bir insanın aracını bir ülkenin bayrağıyla kaplaması ve siyasi bir meseleyi protesto etmesi bu kişinin milliyetçi olduğuna işaret edebilir, ancak bu eylem tek başına bir kimseyi ***aşırı*** milliyetçi olarak, yani ***radikal*** veya aşırılık yanlısı eylemlere yatkın olarak görmek için yeterli değildir. *France 24un* varsayımlarını başka bir yere uygulayacak olursak, Ermenistan ve Dağlık Karabağdaki gayri meşru Ermeni rejimin bayraklarını sallayan ve Brükseldeki Avrupa Parlamentosu önünde gösteri yapan[9] veya Belçika otobanlarını kapatan[10] Ermeni gruplar da aşırı milliyetçi sayılabilir. Sonuçta bu protestocular Dağlık Karabağ çatışmasında Ermeni davasının üstünlüğünü vurgulamakta ve bu çatışmanın tüm suçunu Azerbaycanlılara ve Türklere atmaktadır. *France 24* bu Ermeni protestocuları aşırı milliyetçi olarak nitelendirmekte istekli olur muydu?

4) Fatih ilçesindeki Kumkapı Mahallesinden geçen konvoy ise ayrı bir meseledir. Kurtuluş/Şişlinin aksine Kumkapı, İstanbulda ne popüler ne de merkezi bir yerdir. Üstelik İstanbul Ermeni Patrikhanesi (Türkiye Ermenileri Patrikliği) de bu mahallede bulunmaktadır. Bu bağlamda, konvoyun Patrikhanenin yanından geçmesi Türkiye Ermenilerine mesaj göndermek olarak yorumlanabilir, ki bu ***kınanması gereken bir eylemdir***. Nitekim aynı gün (28 Eylül) iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin sözcüsü Ömer Çelik bu konuda isabetli bir açıklama yapmıştır:

> Ermenistanın Azerbaycana saldırısını şiddetle kınıyoruz. Haksız ve hukuksuz bu eylemin karşısında olmaya devam edeceğiz. Birilerinin sosyal medyada ya da başka mecralarda Türkiye Cumhuriyetinin Ermeni vatandaşlarını tehdit ya da taciz etmesine asla müsaade etmeyiz. [☀ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasında ayrımcılığa izin vermez. Hangi sebeple olursa olsun, vatandaşlarımız arasında ayrımcılık yapmaya çalışanlar ülkemize kötülük etmek isteyenlerdir. Ermenistan a karşı kararlı duruşumuzu başka alanlara sevk etmek isteyenler provokasyon peşindedir. Türkiyenin sosyal bünyesine karşı kimse kışkırtıcılık yapamaz. [...][11]

France 24-The Observersın Türk hükümetinin bu önemli resmî açıklamasını atlaması , *France 24-The Observersın* haberi hazırlama motivasyonları hakkında soru işaretleri uyandırmaktadır.

5) *France 24-The Observers* haberi son olarak İstanbuldaki iki Ermeni kilisesinin tahrip edildiğinden bahsetmektedir. Ancak görünen o ki *France 24-The Observers* gazetecileri bu iki olayın takibini yapmamışlardır, zira her iki olayın da failleri yakalanıp hapsedilmiştir. Üsküdardaki Ermeni Kilisesini tahrip eden kişi, ibadethanelere ve mezarlıklara zarar verme suçundan 1 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Bakırköydeki Ermeni Kilisesini tahrip

eden kişinin akli dengesinin bozuk olduğu belirtilmektedir ve davasının henüz sonuçlanmadığı görülmektedir. *France 24-The Observers* tarafından bu tür olguların belirtilmesinin ihmal edilmesi, ortalama bir okuyucunun; insanların Türkiyenin en büyük kentindeki Ermeni kiliselerine gelişigüzel biçimde yaklaşıp, bu kiliseleri fütursuzca tahrip edebileceklerini varsaymasına yol açacaktır. Ermenistanın haber kaynaklarının bile (geleneksel olarak Türkiye karşıtı olmalarına rağmen) bu iki olayla ilgili gelişmeleri haber yapmış olmaları,[12] *France 24-The Observersın* ihmalini daha da dikkat çekici hale getirmektedir. Hatta bir Ermeni medya kuruluşu, Türk yetkililerin bu olaylara ilişkin değerlendirmesini bile paylaşmıştır; Türkiye istihbarat birimleri aynı dönemde yapılan bu sansasyonel eylemlerin amacının, ülkede büyük bir kaos çıkartmaya çalışan karanlık eller tarafından yönetildiği görüşünde..[13]

France 24-The Observers, okuyucularına doğru haberler sunmak için hikayeleri teyit etmeye ve onlara doğru bağlamı vermeye önem verdiğini iddia etmektedir. Hatta internet sitesinde çürütülmüş hikayelerle ilgili bir bölüm bulunmaktadır.[14] Dahası, *France 24* internet sitesinin Fight the Fake (Sahteyle Mücadele Et) bölümünde, kendisini [☀ gerçeklere dayalı haberler sunmaya adadığını iddia etmekte ve şunu belirtmektedir: Tarafsız, gerçeklere dayalı habercilik, her türlü sahte habere (söylenti, propaganda ve tıklama tuzağı) karşı en iyi silahtır.[15]

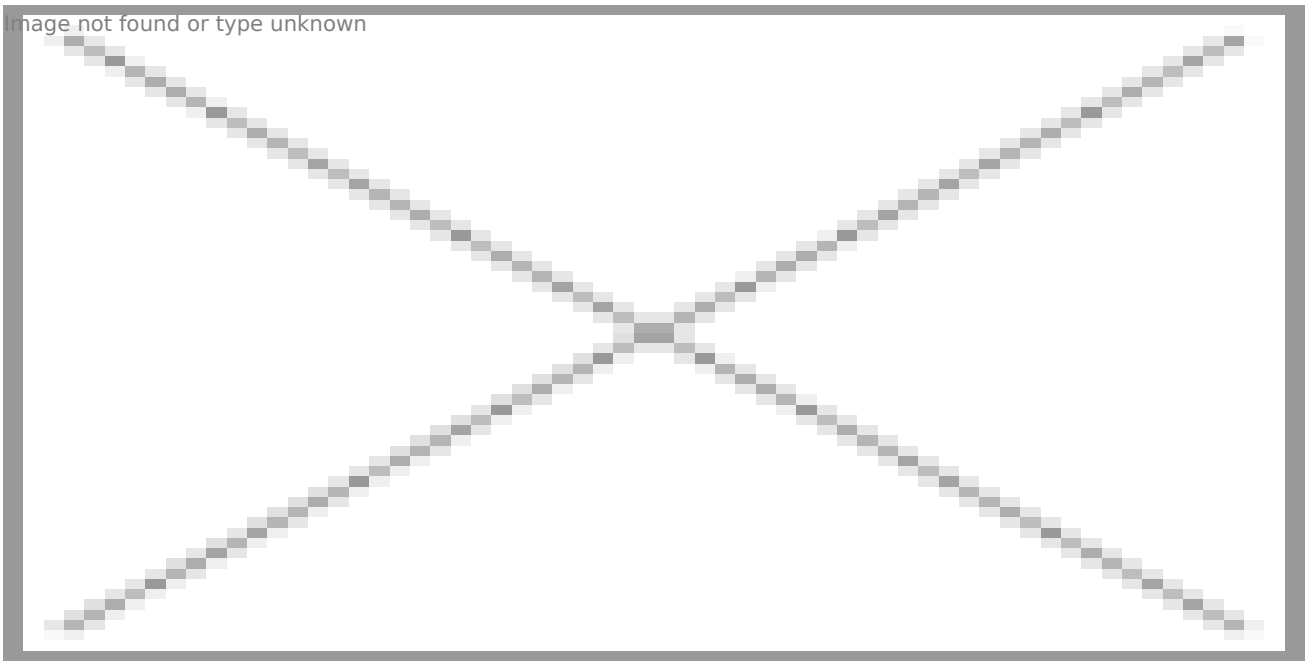
BBC, iki olası sahte haber şekli için açıklama sağlamaktadır. Bunlardan bir tanesi *France 24-The Observersın* haberiyle ilgilidir:

> Bazı gerçeklere dayalı olan, ancak tamamen doğru olmayan hikayeler [haberler]. Bunun nedeni, onları yazan kişilerin -örneğin gazetecilerin veya blog yazarlarının- hikâyeyi yayınlamadan önce tüm olguları kontrol etmemeleri veya olguların bazılarını abartmalarıdır.[16]

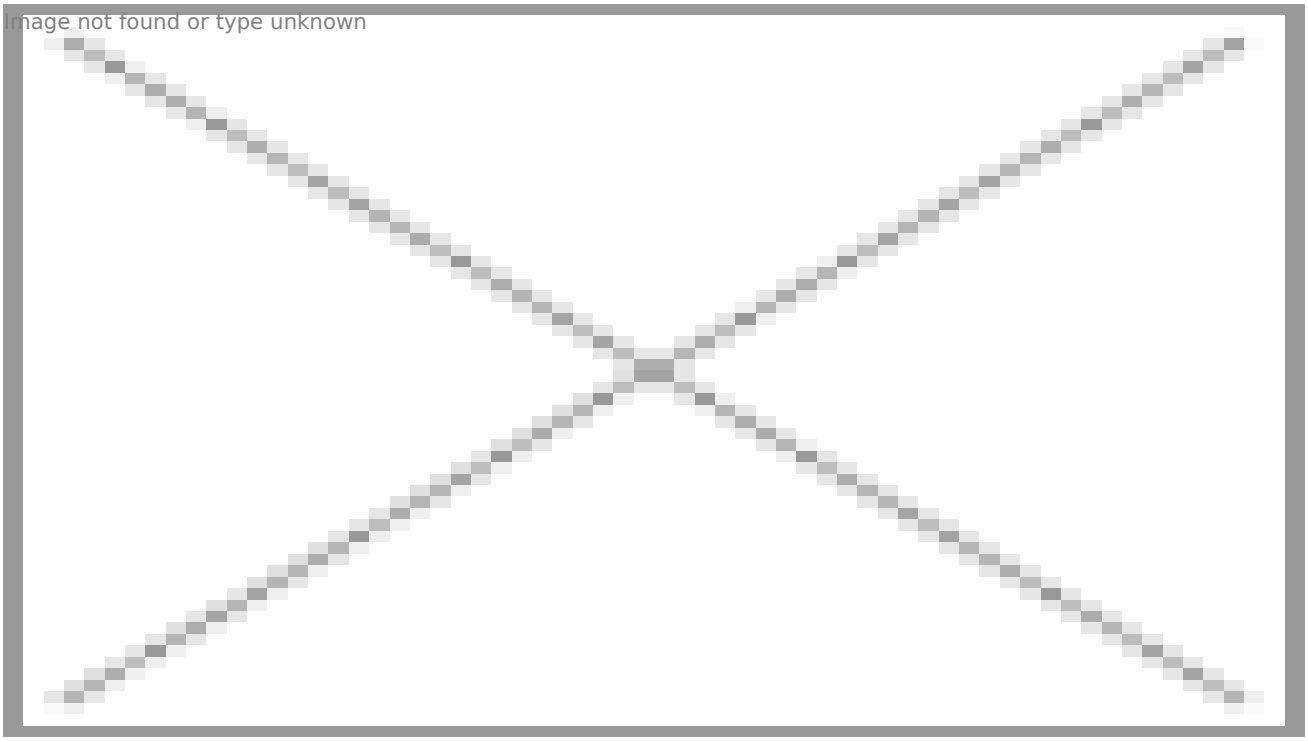
İncelememize konu olan vakada, *France 24-The Observers* ya özensiz gazetecilik yoluyla ya da kötü niyetle; önemli gerçekleri atlayan, uygun bağlamı sunmayan ve abartılar kullanan, özetle okuyucularını yanıltan bir haber hazırlamıştır. Diğer bir deyişle, *France 24-The Observersın* bu haberi sahte haber niteliği taşımaktadır. France 24'un sahteyle mücadele etmekle övündüğü düşünüldüğünde, bu durum daha da rahatsız edici hale gelmektedir. Sahte haberler, ciddi siyasi ve sosyal sonuçları olan küresel bir sorun haline gelmektedir. Sahte haberlerin sürekli yayılması; insanların toplum kurumlarına, genel olarak siyasete ve gazeteciliğe olan güvenini aşındırmaktadır, ki bu son derece tehlikelidir çünkü böylesi bir güvensizlik ve nihai paranoya radikalleşmenin yolunu açacaktır. Bu bağlamda sahte haberlerle mücadele ettiğini iddia eden bir haber kuruluşunun sahte haber yapması şu anda dünyanın ihtiyacı olan en son şeydir.

**Kapak fotoğrafı: Şişli/İstanbulda bulunan Halaskargazi Caddesinden geçen konvoy - Kaynak: Halit Kalelioğlu, kişisel Twitter hesabı, 5 Ekim 2020, erişim tarihi: 9 Kasım 2020, https://twitter.com/HalitKalelioglu/status/1313188249041592320*

***Bu makale, AVİM tarafından 20 Ekim 2020de İngilizce olarak yayınlanan bir makalenin çevirisidir. Makalenin çevirisine AVİM Misafir Araştırmacısı Şevval Beste Gökçelik*

Ermeni göstericiler, Dağlık Karabağ sorunu sebebiyle Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmalarla ilgili görüşlerine dikkat çekmek için bir Belçika otobanını kapatıyor - Kaynak: The Brussels Times

Ermeni gruplar Dağlık Karabağ sorunu sebebiyle Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmalarla ilgili görüşlerine dikkat çekmek için Brükselde bir gösteri düzenliyor - Kaynak: ArmenPress

[1] Örnek olarak bakınız; Hazel Çağan Elbir, EU Observer Ve Yalan Haber (İng. Fake News), *Center for Eurasian Studies (AVİM)*, Yorum No: 2020/41, 1 Ekim 2020, https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/EU-OBSERVER-VE-YALAN-HABER-ING-FAKE-NEWS

[2] Bu haksız haber hazırlama anlayışının birkaç nedeni olabilir. Bu nedenlerden bir tanesi, kilit öneme sahip bölgesel gelişmelerden doğan siyasi anlaşmazlıklar sebebiyle Türkiyenin ABD ve Avrupa Birliği ile gergin ilişkileri ve Batı dünyasının tarihten gelen düşman Müslüman Türk algısı sebebiyle Türkiye karşı hoşnutsuzluğu olabilir. Bir diğer neden ise, çeşitli Batılı ülkelerde -özellikle de ABD ve Fransada- iyi yerleşmiş Ermeni diaspora gruplarının yoğun lobicilik faaliyetleri olabilir.

[3] About the Observers, *France 24-The Observers*, accessed October 19, 2020, https://observers.france24.com/en/static/about

[4] Djamel Belayachi, Turkish ultranationalists storm Armenian neighborhoods in Istanbul, *France 24-The Observers*, October 15, 2020, https://observers.france24.com/en/20201015-turkish-ultranationalists-storm-armenian-neighborhoods-istanbul-fighting-rages-nago

[5] Storm, *Meriam-Webster*, accessed October 19, 2020, https://www.merriam-webster.com/dictionary/storm

[6] Nüfus Durumu, *T.C. Şişli Kaymakamlığı*, erişim tarihi: 19 Ekim 2020, http://www.sisli.gov.tr/nufus-durumu

[7] Ultranationalism, *Meriam-Webster*, accessed October 19, 2020, https://www.merriam-webster.com/dictionary/ultranationalism

[8] Ultranationalism, *Lexico by Oxford*, accessed October 19, 2020, https://www.lexico.com/en/definition/ultranationalism

[9] Aneta Harutyunyan, Armenians in Brussels hold protest against Azerbaijan and Turkey, expect concrete actions from EP, *ArmenPress*, October 7, 2020, https://armenpress.am/eng/news/1030691.html

[10] Nagorno-Karabakh: Armenians block Belgian motorways to protest escalating conflict, *The Brussels Times*, October 16, 2020, https://www.brusselstimes.com/belgium/136028/nagorno-karabakh-armenians-block-belgian-motorways-to-protest-escalating-conflict-interstates-border-crossings-blocked/

[11] Sefa Şahin, AK Parti Sözcüsü Çelik: Ermenistan'a karşı duruşumuzu başka alanlara

https://www.aa.com.tr/tr/azerbaycan-cephe-hatti/ak-parti-sozcusu-celik-ermenistana-karsi-durusumuzu-baska-alanlara-sevk-etmek-isteyenler-provokasyon-pesinde/1988826 . Ayrıca bakınız: Ömer Çelikin resmi Twitter hesabı: https://twitter.com/omerrcelik/status/1310658214422339586

[12] İstanbulda Ermeni kilisesinin haçını söken sanığa hapis cezası, *Ermenistan Kamu Radyosu*, 30 Temmuz 2020, https://tr.armradio.am/2020/07/30/istanbulda-ermeni-kilisesinin-hacini-soken-saniga-hapis-cezasi/ ; Bakırköy'deki Ermeni kilisesinin kapısını yakmaya çalışan saldırgan tutuklandı, *Ermeni Haber Ajansı*, 17 Haziran 2020, https://www.ermenihaber.am/tr/news/2020/06/17/Bak%C4%B1rk%C3%B6y-Ermeni-kilise/186003

[13] Bakırköy'deki Ermeni kilisesinin kapısını yakmaya çalışan saldırgan tutuklandı.

[14] debunked, *France 24-The Observers*, accessed October 19, 2020, https://observers.france24.com/en/tag/debunked

[15] Fight the fake, *France 24*, accessed October 19, 2020, https://www.france24.com/en/fight-the-fake

[16] Fake news: What is it? And how to spot it, *BBC*, May 17, 2019, https://www.bbc.co.uk/newsround/38906931

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "FRANCE 24-THE OBSERVERS PROGRAMI VE SAHTE HABER." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2020 / 39. Kasım 09. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Analiz/FRANCE-24-THE-OBSERVERS-PROGRAMI-VE-SAHTE-HABER

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır